

רשומות

הצעות חוק

ה מ מ ש ל ה

26 בינואר 2006

232

כ"ו בטבת התשס"ו

עמוד

הצעת חוק לתיקון פקודת הראיות (מס' 15) (מקור והעתק כראיה), התשס"ו-2006 248

הצעת חוק לתיקון פקודת הראיות (מס' 15) (מקור והעתק בראיה), התשס"ו-2006

1. החלפת סימן ו' בפקודת הראיות [נוסח חדש], התשל"א-1971, בפרק ב', במקום סימן ו' יבוא:
בפרק ב'

"סימן ו': מקור והעתק

הגדרה 40. בסימן זה, "העתק" – תוצר המתקבל מתהליך טכנולוגי שבו מיוצרים תוצרים הזוהים בתוכנם למקור, לרבות מתהליך של צילום, הדפסה, סריקה ממוחשבת, הקלטה מכנית, אלקטרונית או אופטית, ושחזור כימי, והכל בין שהתוצר האמור הוא בגודלו של המקור ובין בגודל שונה.

ד ב ר י ה ס ב ר

התקנות), ומגבילות את קבילותם של העתקים לפי שיטת עשייתם ומציבות תנאים להגשת העתקים של מסמכים שבווערו לעומת מסמכים שלא בווערו. ניתן לומר כי תקנות אלה מקשות על הגשת העתקים, ובמיוחד כשמדובר במסמך שמקורו בווער. כמו כן, מאחר שהן נוקבות בשמן של שיטות ההעתקה המותרות, הן אינן עומדות בקצב הטכנולוגיה המואץ.

בשנים האחרונות, מהפכת המידע חוללה שינויים מרחיקי לכת שהעמידו בספק את המשך תועלתו של "כלל הראיה הטובה ביותר". ראשית דבר, שוטטשה האבחנה בין העתק למקור. כך למשל כשהמדובר בחומר מחשב, אין זה ברור מה ייחשב למקור. האם פלט המחשב הוא המקור או שמא קובץ המחשב? ומה הדין לענין חומר שהיה מלכתחילה במתכונת פיזית של נייר ונסרק על ידי טכנולוגיה מתקדמת כדי להכניסו למחשב? כך, מהפכה זו מקשה לשמור על הדפוסים הישנים של מקור והעתק. יתרה מזו, ההשענות על דפוסים ישנים אלה מציבה מכשול מפני התפתחות טכנולוגית, שכן חברות ומוסדות מהססים לבנות את מערכות תיעוד המידע שלהם על טכנולוגיות מתקדמות מן החשש שחומר הנשמר באמצעותן לא יזכה לעבור את שערי הקבילות. ועיקרו של דבר, אי קבילותם של מסמכים שהם לכל הדעות רלוונטיים ואמינים רק בשל כלל נוקשה זה, עלול לגרום עיוות דין למתדיינים.

גם הפסיקה נתנה את דעתה לבעייתיות שב"כלל הראיה הטובה ביותר". כך, בע"פ 869/81 שניר נ' מדינת ישראל פד"י לח(4) 169, כבוד הנשיא שמגר התייחס לכלל זה ככלל העדפת ראיות להבדיל מכלל קבילות. כמו כן, לאחרונה נזקק כבוד השופט חשין לסוגיה זו בע"א 6205/98 אונגר ואח' נ' עופר ואח' (טרם פורסם) והביע את דעתו כי "החריגים וחריגי החריגים שנערמו עליו התישו את כוחו של הכלל, וכיום מוכר הוא לנו ככלל המציץ אלינו מבין חרכי החריגים. אכן, יש יסוד לסברה כי כיום מספק עצמו הכלל בדרישה כי בעל דין ייתן טעם ראוי לאי הצגתו של המסמך המקורי".

כללי

זה כמה שנים קצב הטכנולוגיה המואץ מביא להתיישנותם של דפוסים ראייתיים שמשלו בכיפה במשך זמן ממושך. כחלק מתופעה זו חל שטטוש בהבחנה בין העתק למקור.

הכלל כי יש להגיש מקור של מסמך להבדיל מהעתק נשען על "כלל הראיה הטובה ביותר" מבית היוצר של המשפט המקובל. כלל זה הקיף בזמנו היבטים נוספים מעבר להגשת מסמכים, אך הצטמצם עם הזמן להטלת חובה להגיש מקור של מסמך. הוא חל כל אימת שבעל דין מבקש להגיש מסמך לשם הוכחת אמיתות תוכנו להבדיל מעצם קיומו. הסיבה המונחת ביסודו של כלל זה היא שהמקור משקף את המידע המלא ביותר, ובמיוחד לענין היבטים מעבר לתוכנו של המסמך, ולמשל, החזות הפיזית של המסמך בדמות סוג דיו ונייר. יתרה מזו, הובע חשש שקבילות העתקים עלולה להכניס בשערי בית המשפט מסמכים שיש בהם משום זיופים או טעויות בתום לב.

במהלך השנים, חל כרסום בכלל ונקבעו חריגים כדי לאפשר הגשת ראיות רלוונטיות במקרה שאין אפשרות או אין צורך להגיש את המקור.

נוכח "כלל הראיה הטובה", המחוקק ראה צורך בהסדרה מדוקדקת של התנאים להגשת העתקים בסימן ו' לפרק ב' לפקודת הראיות [נוסח חדש], התשל"א-1971 (להלן – הפקודה), והתקנות שהותקנו מכוחו. לפי סעיף 41 לפקודה, ניתן להגיש העתק צילומי של מסמך מסוג המסמכים שנקבע לענין זה בתקנות, שמצורף אליו אישור שההעתק נעשה מן המקור באופן ובתנאים שנקבעו לאותו סוג מסמכים בתקנות. העתק כזה קביל בכל מקרה שלפי הדין מותר להוכיח תוכנו של מסמך בהעתקו ואם המקור בווער – על פי תקנות ובתנאים שנקבעו בהן, ובלבד שמצורף להעתק אישור על כך כפי שנקבע בתקנות לאותו סוג של מסמכים. מוסיפות תקנות העדות (העתקים צילומיים), התשכ"ח-1969 (להלן –

¹ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 18, התשל"א, עמ' 421; ס"ח התש"ס, עמ' 229.

דין העתק כדין מקור
41. מקום שמסמך קביל כראיה, ניתן להוכיח את תוכנו על ידי מקור המסמך או על ידי העתקו.

אי קבלת העתק 41א. (א) על אף הוראות סעיף 41, לא יקבל בית המשפט העתק של מסמך כראיה אם ראה, לאחר שנתן לצדדים הזדמנות לטעון את טענותיהם, כי יש חשש סביר שמתקיים אחד מאלה:

(1) ההעתק אינו זהה בתוכנו למקור;

(2) קבלת ההעתק כראיה אינה הוגנת בנסיבות הענין.

(ב) הטוען נגד קבילות ההעתק – עליו הראיה.

ד ב ר י ה ס ב ר

לעומת זאת רשומה מוסדית כהגדרתה בסעיף 35 לפקודה (להלן – רשומה מוסדית) זוכה להסדר מיוחד מכוח סעיף 41 לפקודה שבמסגרתו דין העתק של רשומה כאמור כדין מקור בכל הקשור לקבילות. ואולם הוראה זו הינה בעלת תחולה מוגבלת.

מוצע לקבוע הוראה כללית לפיה מקום שמסמך קביל כראיה, ניתן להוכיח את תוכנו דרך מקור או העתק. בכך מוסט הדיון בדבר אמינות ההעתק למישור המשקל, להבדיל מהקבילות. היתרון בקביעה זו מונח בפשטותה ובגמישותה. בעלי דין זוכים למידה מוגברת של וודאות וניתנת אפשרות להגיש מסמכים רלוונטיים ומהימנים שהיו נפסלים לפי "כלל הראיה הטובה ביותר". כמו כן, מוסדות, חברות ופרטים אינם צריכים להסס להעביר את מערכות התייעוד שלהם לטכנולוגיות ממוחשבות מן החשש שהמידע לא יהיה קביל בבתי המשפט.

מכיוון ש"כלל הראיה הטובה ביותר" חל רק על הוכחת תוכנם של מסמכים להבדיל מעצם קיומם (שכן במקרה זה הם בגדר ראיות חפציות ש"כלל הראיה הטובה ביותר" אינו חל עליהם), מוצע לשנות את הכלל במה שנוגע לתוכנם של מסמכים להבדיל מקיומם.

לסעיף 41 החדש

בצד הכלל ולפיו דין העתק כדין מקור עולה החשש מפני העתקים שאינם אמינים. כך למשל בהעתקים שהם פרי טכנולוגיה מתקדמת דוגמת מסמכי מחשב, עשויים להתעורר חששות לזיופים בשל הפשטות היחסית שבה ניתן לבצע שינויים והוספות. כמו כן, עשויות להיות חדירות למערכות מחשב וכן שיבושים במערכות אלה. דברים אלה נכונים בין אם מדובר במסמכים שנסרקו לפורמט מחשבי ממדיום אחר, ובין אם מדובר במסמכים שנערכו במחשב מלכתחילה.

כדי להתמודד עם חששות אלה, מוצע להסמיך את בית המשפט שלא לקבל העתק כשמתעורר חשש סביר לקיומו של אחד משני מצבים:

1. ההעתק אינו זהה למקור.

2. קבלת ההעתק אינה הוגנת בנסיבות הענין (למשל במקרה שבו ההעתק משקף רק חלק מהמקור, דבר העלול להטעות את בית המשפט, ובכך להביא לחוסר הוגנות).

בדיקה השוואתית העלתה שמדינות אחרות כגון אנגליה והמסטר הפדרלי בארצות הברית, הגמישו את ההסדרים הראייתיים הנוגעים להגשת העתקים.

אשר על כן מוצע לתקן את סימן 1' לפרק ב' לפקודה ולהעביר את הדיון במהימנותו של העתק למישור של משקל להבדיל מקבילות. בכך תותאם החקיקה למגמה הכללית בדיני הראיות המודרניים, לעבור מכללי קבילות נוקשים לכללי משקל גמישים.

הוראות סימן 1' לפרק ב' בפקודה, שמוצע להחליפו בהצעת חוק זו, מובאות כנספח לדברי ההסבר.

סעיף 1 לסעיף 40 החדש

במצב החוקי היום, הגדרת "העתק" יונקת משני מקורות – מהגדרת המונח בסעיף 40 לפקודה ומהתקנות (ר' תקנה 1 ותקנה 3א).

הגדרה זו מגבילה "העתק" לשיטות העתקה ספציפיות המפורטות בפקודה ובתקנות. החיסרון המונח בשיטה חקיקתית זו הוא כאמור בכך שהיא אינה גמישה דייה כדי להתאים את עצמה לקצב המהיר של חילופי טכנולוגיות. מוצע על כן להחליפה בהגדרה פונקציונלית השמה דגש על כך שהמדובר בתוצר של תהליך המביא ליצירת מסמך הוזהה בתוכנו למקור, תוך הזכרת כמה דוגמאות נפוצות לשם המחשה. יצוין שהכוונה לתהליכים טכנולוגיים שאין עמם הפעלת שיקול דעת של אדם בתהליך ההעתקה, בשונה מהעתקה ידנית.

לסעיף 41 החדש

במצב החוקי השורר היום, חל "כלל הראיה הטובה ביותר", שהוא פרי הפסיקה. כלל זה מחייב הגשת מקור של מסמך להבדיל מהעתקו, פרט לחריגים מסוימים שהתגבשו אף הם בפסיקה במהלך השנים. יתרה מזו, אפילו במקרים שבהם הדין מאפשר הגשת העתקים, אלה צריכים לעמוד בתנאים המפורטים בסעיף 41 לפקודה ובתקנות (התקנות קובעות תנאים להגשת העתק צילומי של מסמך שלא בוער מקורו לעומת מסמך שבווער מקורו, כשהתנאים להגשת העתק של מסמך שבווער מחמירים יותר (ראו תקנות 2 ו-3)).

41. לענין סימן זה לא ייחשב פלט שהוא רשומה מוסדית כהעתק המסמך שעל בסיסו הופק, אלא כמקור.

42. אין בהוראות סימן זה כדי לגרוע מהוראות סעיף 68(ב) לחוק הירושה, התשכ"ה-1965.²

ד ב ר י ה ס ב ר

החמרה ראייתית זו לענין צוואות נובעת מייחודיותה של הצוואה, שכן המדובר במסמך שנערך בידי אדם שהלך לעולמו ואין אפשרות לברר אתו את סיבת אי הגשת המקור – האם הדבר נובע מהשמדת המקור מרצון, בידי המנוח, או שמא הוא פועל יוצא מאבדן או מגניבה. מסיבה זו העירה כב' השופטת בן פורת שאף אם הגיע הזמן לראות באמצעי העתקה טכניים משוכללים ראיות שוות ערך למקור, ספק אם כלל זה צריך לחול על צוואות (ראו ע"א 483/80 לעיל).

ייחודיות זו מצדיקה חרגת הצוואה מהסדר הכללי ושמירת הדינים המיוחדים שבחוק הירושה לענין זה.

נספח לדברי ההסבר

וזה לשונו של סימן ר' לפרק ב' בפקודה, שמוצע להחליפו:

“סימן ו': העתק צילומי

הגדרה

40. “העתק צילומי”, לענין סימן זה – העתק ממקור המתקבל בתהליכי צילום, או בשיטה אחרת שנקבעה בתקנות, ושעל פיהם מתקבל העתק משתמו ומדוייק של המקור, בין בגדלו המקורי ובין בגדול שונה.

העתק צילומי כראיה

41. העתק צילומי של מסמך, מסוג מסמכים שנקבע לענין זה בתקנות, אשר מצורף אליו אישור שההעתק נעשה מן המקור באופן ובתנאים שנקבעו לאותו סוג מסמכים בתקנות, יישמש כראיה לכאורה בהליך משפטי –

(1) בכל מקרה שלפי הדין מותר להוכיח תכנו של מסמך בהעתקו;

(2) אם המקור בוער על פי תקנות ובתנאים שנקבעו בהן, ומצורף להעתק אישור על כך כפי שנקבע בתקנות לאותו סוג מסמכים.

העתק של רשומה מוסדית

41. ניתן להוכיח תוכנה של רשומה מוסדית ע"י העתק צילומי של הרשומה.

מעמדו של פלט

41. לענין סימן זה לא ייחשב פלט שהוא רשומה מוסדית כהעתק המסמך שעל בסיסו הופק, אלא כמקור.

שמירת דינים

42. אין בהוראות סימן זה כדי לגרוע מכל דין אחר בדבר כשרותו לראיה של העתק צילומי שנעשה לא לפי הוראות סימן זה, אלא להוסיף עליו.”

עוד מוצע להטיל את נטל השכנוע על שכמי המתנגד להגשת הראיה, וזאת, כדי לצמצם התנגדויות סרק וכדי שלא להכביד על ההליך המשפטי בכללו. עם זאת, בנסיבות אלה, נטל הבאת הראיות הרובץ על שכמי המתנגד הוא קל יחסית, וזאת מכיוון שככלל העובדות המצביעות על קיומן של שתי העילות דלעיל נמצאות בידיעתו המיוחדת של הצד המגיש את הראיה להבדיל מהמתנגד להגשתה. מכוח העקרונות הכלליים של דיני הראיות, מקום שמוטל על צד לדיון להוכיח קיומה של עובדה הנמצאת בידיעה המיוחדת של הצד שכנגד, מסתפקת הפסיקה ב"מידה קטנה של ראיות" או "בראיה קלה יחסית". (ראו ע"פ 309/74 גוטוירט נ' מדינת ישראל, כט(2) פד"י 421 בעמ' 427, ע"פ 582/79 באומינגר נ' מדינת ישראל לד(4) פד"י 561 בעמ' 565–566, ד"נ 6914 גוימן נ' כהן ואח' כד(2) פד"י 229, 290 ואילך).

לסעיף 41 החדש

סעיף 41 לפקודה מקנה לפלט מחשב שהוא רשומה מוסדית מעמד של מקור. מוצע להותיר הוראה זו על כנה בשל האמינות המיוחדת של פלט כאמור. כך לא יחולו הוראות סעיף 41 לפקודה, בנוסחו המוצע, ובכלל זה סמכויות בית המשפט שלא לקבל את הפלט כראיה.

לסעיף 42 החדש

סעיף 68(ב) לחוק הירושה, התשכ"ה-1965 (להלן – חוק הירושה) מחייב את המבקש במסגרת צו קיום צוואה להוכיח צוואה על ידי מסמך מקורי פרט לחריגים המפורטים באותו סעיף. וזה לשון הסעיף:

“ראיות

68. (ב) צוואה, למעט צוואה בעל פה, טעונה הוכחה בהגשת המקור; הוכח שהמקור נשמד בדרך או בנסיבות שאין בהן כדי לבטל את הצוואה, או שאי אפשר להגיש את המקור, רשאי בית המשפט להתיר הוכחת הצוואה בהגשת העתק או באופן אחר.”

כפי שנפסק לא אחת, סעיף זה חורג מדיני הראיות הרגילים, שכן לא זה בלבד שהוא מחייב הגשת מקור של הצוואה כדי להוכיח את תוכנה, אלא הוא גם מחייב הגשת מקור כדי להוכיח את עצם קיומה של הצוואה (ר' למשל, ע"א 483/80 רוזנפלד נ' קלפנר פד"י לו(3) 552). לעומת זאת, דיני הראיות ה"רגילים" מחייבים הגשת מקור רק לשם הוכחת תוכנו של מסמך, אך אינם מחייבים הגשת מקור להוכחת עצם קיום המסמך, שכן דין מסמך לצורך זה הוא כדיונו של חפץ, ולגבי חפץ "כלל הראיה הטובה ביותר" אינו חל.

² ס"ח התשכ"ה, עמ' 63.